

Казки про мудрість

Перші бувають останніми, останні - першими

Перші бувають останніми, останні - першими В одному дуже далекому царстві жив собі цар, який послав у місто своїх слуг, аби ті розповідали йому, що говорять люди між собою. Якось один слуга приходить і розповідає, як один чоловік бідкався, що важко живеться, потім сказав такі слова: «Перші бувають останніми, останні — першими».

Цареві, що сидів у золотому стільці й слухав слугу, слова ці дуже не полюбившись. «Як то може бути? — думав цар.— Перші бувають останніми? Виходить, я, цар, перший чоловік у моїй державі, можу бути останнім? А якийсь останній жебрак першим?»

Цар дав наказ привести того бідного чоловіка до себе й каже йому:

— Яку це ти верзеш нісенітницю, що перші бувають останніми, а останні — першими?! Я себе вважаю першим чоловіком і таким залишуся!..

— Пресвітлий царю! Не я вигадав ці слова. Це таке прислів'я. Люди так говорять.

Цар ще дужче розсердився і наказав ставити шибеницю для того чоловіка.

Рано за наказом царя зійшлися всі урядовці, пани при дворі, весь народ, щоб усі дивилися й бачили смерть відчайдушного бідняка.

Неждано-негадано перед царськими палатами з'явився невідомий посланець. Сказав цареві:

— Пресвітлий царю! Сюди їдуть високі гості з сусідніх королівств, високоповажні королі, герцоги й графи! Вони просять тебе на полювання, збирайся з ними!

Цар подумав: «Шибениця не втече. Тому чоловікові кінець вчиню, коли вернуся з полювання».

Наказав сідлати коня і рушив у дорогу, до темних лісів. Зустрілися царі там, де три держави сходилися.

Поставали один від одного на сто кроків і почали полювання.

Наш цар побачив оленя. Та олень наче нездоровий, бо весь час стає, не годен тікати. Цар женеться за оленем на коні, хоче його піймати живим, не стріляє в нього. Та олень трохи постоїть, а потім знову втече. Так цар гнався за оленем, доки не потрапив до густого невідомого лісу. Інші мисливці залишилися далеко позаду. Все далі, далі за оленем, цар заблудив у лісі, а олень зник з очей.

Далі цар на коні їхати не міг, бо хаща густа і сил багато втратив. Скочив з сідла на землю й почав озиратися. Бачить: недалеко поточина з чистою холодною водою.

— Я покупаюся в тому холодному потоці, повернеться до мене сила, і поїду далі шукати,— сказав цар і прив'язав коня до дерева. Зняв із себе одяг до нитки й — до води.

Коли освіжився, викупався — вибрався на берег, де залишив одяг і коня. Дивиться: ні одягу, ні коня нема.

— Що за халепа? Ба, хто взяв плаття й коня? Кинувся цар до лісу, в гущавину, бігає, шукає, оглядав все довкола, а ніде нічого.

— Що тепер буде? Я залишився голий!

Ганьба йти голому до людей, та й терня коле, рве тіло, комарі кусають.

Заховався цар під кущ й до вечора тут просидів. Коли вже сутеніло, рушив у дорогу, щоб десь знайти людей і дістати від них одяг.

Ходив цар по лісу цілу ніч, а на зорі натрапив на хатчину, в якій жив лісний сторож.

Без ганьби й сорому цар відчинив двері. Сторож і його жінка налякалися. Що то за голий чоловік вночі з'явився?

— Що ти за один?

— Та я ваш цар!

Чоловік з лісу здивувався й розсердився:

— Як смієш таке говорити? Наш цар голий, обідраний і брудний не ходить! Ти останній волоцюга, а не цар! Ти ходиш, людей лякаючи!

Цар засоромився. З сльозами на очах почав просити-молити, щоб йому дали якийсь старий одяг,

щоб міг показатися людям.

Сторож і його жінка пошкодували мандрівника й кинули йому якогось рваного одягу.

Цар одягнувся й переночував. А вранці встав, перекусив, подякував, відкланявся й пішов далі своїми дорогами. За якийсь час натрапив на ліс. Цілий день блудив лісом. Надвечір побачив хату, в якій майстрували клепки й бочки.

Вклонився цар і просить:

— Я ваш цар, зі мною сталася біда. Від мене вкрали коня. Вкрали й одяг. Допоможіть мені! Люди не повірили йому.

— Ти сякий і такий! Як смієш називатися царем? Наш цар цур'ям не трусить і по світу не мандрує! Ти останній волоцюга!

Вигнали з двору, ще мало й не побили. Іде лісом цар далі, блудить. Цілий день мандрував навмання, на вечір натрапив на лісопилку — тут пиляли дошки, бруси.

Вклонився цар:

— Так і так,— розповідає.— Я ваш цар,— каже.— Зі мною сталася отака пригода. Вкрали від мене коня й одяг...

— Як ти смієш називатися царем? — закричали на нього люди.— Зараз ми тебе зв'яжемо і передамо жандармам! Ти, лайдаку, неробо, світовику пустий! Забирайся звідси, голодранцю, доки не пізно!

Ледве не забили царя. Щастя його, що втік до лісу. Йде лісом далі, блудить, не знає, що чинити. Пощастило йому вибратися на широку долину, рясну на села.

Пустився цар по селах. Що мав чинити? Помирати з голоду?

Один пошкодував жебрака, дав йому кусень хліба, інші — жменю борошна, хтось — картоплі, ще хтось — молока.

З села на село довго ходив наш цар у жебрачому одязі, доки нарешті добрався до столичного міста, де колись царював.

На околиці міста цар ішов малою вуличкою. Дивиться і бачить: на кожному будинку прапор.

— Чому стільки прапорів? Що це має означати?

— Сьогодні будуть коронувати царя!

— Якого царя? Я ваш цар!

Люди розсміялися. Гадають собі: «Неборак не повного розуму!»

Цар іде вулицями далі. Дійшов до головної площі. Дивиться: сила-силенна народу зібралось. А потім народ рушив.

— Що за похід? — питає.— Куди люди зібралися?

— На коронацію царя...

— На яку коронацію? Я ваш цар! Чому обирають нового?

Люди спершу посміялися з обідраного жебрака, потім взяли й добре набили. Щоб дурниць не молів.

А похід пішов на підготовлене місце, а наш цар — обідраний, змучений, знесилений, побитий, як лисиця, сумний і зажурений — дивився здалека, як покоронували нового царя.

Після коронації була велика гостина для панства і для бідняків. Покликали всіх нещасних, сліпих і глухих, німих і кривих, бездомних і калік. Сіла біднота за довжелезний, мало не тисячометровий стіл.

Наблизився до столу й наш цар. Не смів сідати відразу, довго придивлявся, доки сів на самому кінці.

Почали слуги носити страви, напої. Ті, що перші за столом, їдять, п'ють, веселяться, а до царя ні страва, ні напій не доходять — сидить він останнім.

Після гостини новий цар набрав повні кишені дрібних грошей і почав ділити бідним. Іде цар спершу одним боком стола, кладе кожному мізерякові дрібну монету до руки, потім іде другим боком. Та коли прийшов до кінця столу, в кишенях нічого не залишилося.

— О, ти, останній нещаснику! — каже новий цар старому цареві. — Тобі не вистачило. Та не журися! Через три роки знову буде така гостина. Закличемо всіх бідняків. Приходь і ти, дістанеш свій подарунок.

Гостина розійшлася. Цар-жебрак пішов по селах і живився тим, що люди кидали йому в торбу. Минули три роки. Настав день великої гостини в царському дворі. Посходилися бідняки, всі нещасні з усієї країни. Прийшов і блудний цар. Та на своє нещастя спізнився й знову мусив сісти в кінці столу.

їли, пили, веселилися. В кінці гостини цар знову ділив гроші, старому цареві знову не вистачило.

— О, ти, останній нещаснику! Тобі знову не дійшло. Та не журися! Через три роки буде ще одна гостина. Прийди завчас, не спізнюйся, дістанеш від мене свій подарунок.

Знову ходить цар по селах з жебрачою торбою на плечі. Рік за роком минув. Настав день гостини. Зібралися біля столів тисячі нещасних: сліпих і глухих, німих і кривих, бездомних і калік, їдять, п'ють, веселяться.

Після гостини цар знову ділив гроші між бідняками, і знову нашому цареві-жебракові не вистачило.

— О, ти, останній нещаснику! Тобі й тепер не дійшло грошей. Не журися. Ходи за мною до моїх палат. І прийшли вони до царських палат.

— Чи впізнаєш тут?

— Де би ні? Та це моя палата! Колись я тут царював...

— Ти погрішив, що не вірив словам: перші бувають останніми, останні — першими. Ще й невинного чоловіка хотів повісити. Пам'ятаєш?

— Пам'ятаю!

— А пригадуєш полювання, коли ти на коні гнався за оленем? — Добре пригадую.

— Той олень — я був. Я тебе заманив до лісу, щоб ти не погубив невинного чоловіка. Тепер ти знаєш, що то нещастя і бідність. Сам на власній шкірі спробував. Тепер ти не забудеш тих мудрих слів: перші бувають останніми, останні — першими.